

גם בעצים של מיני הצבעים.

ומשני: אמר קרא לגבי קדושת שביעית "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה".

מלמד הפסוק שאין קדושת שביעית נוהגת אלא רק בדבר שהוא "לאכלה", או בדומה לו, **במי שהנאתו וביעורו שוין**, בדומה לאכילה, שבשעת האכילה [ההנאה] מתכלים [מתבערים מן העולם] הפירות הנאכלים.

יצאו עציב שנועדו להסקה, **שהנאתן**, הנאת האדם מההיסק, באה **אחר ביעורן**. כי עיקר דרך ההנאה מחום העצים אינה בשעה שהעצים עצמם דולקים, אלא רק לאחר שנשרפו העצים ונעשו גחלים, שאז מניחים את הגחלים בתנור, ונהנים מחומם. ואז העצים עצמם כבר אינם קיימים.

ועדיין דנה הגמרא: **והא איכא עציב דמשחן**, עצים של שמן, המיועדים להאיר בהם בשעה שהם דולקים, **דהנאתן וביעורן שוין**, ומדוע שלא תנהג בעצים הללו קדושת שביעית!?

אמר רבא:

סתם עציב, אפילו עצים דמשחן, **להסקה הן עומדין**, ושימושם הרגיל הוא ליהנות מחום הגחלים ולא להאיר בהם בשעת הדלקתם, ולכן אפילו אם אירע והשתמשו בהם לצורך אור, אין הם נחשבים לדבר שהנאתו וביעורו שוים, ומשום כך אין בסתם עצים קדושת שביעית, אך עציב המשמשים כסממני צביעה, יש בהם קדושת שביעית לפי שהנאתם היא בשעת כילוים. ואילו עלי גפנים שיש בהם שימוש כפול, להסקה ולאכילה, תלויה קדושתם בדעת המלקטם.

אמר רב כהנא: ועציב להסקה אם יש בהם קדושת שביעית כאשר הם עציב דמשחן, אם לאו, כיון שסתם עציב להסקה הם עומדים — מחלוקת **תנאי היא**.

דתנאי: אין מוסרין פירות שביעית, כגון יין שביעית, **לא למשרה**, לשרות בו פשתן, **ולא לכבוסה**, לכבס בו בגדים, כיון שאינו נהנה מהיין בדרך אכילה ושתייה, ואילו התורה אמרה "לאכלה" ולא לסחורה, ולכן, כל רווח או שימוש שלא כדרך אכילה, נאסר מכח לימוד זה.

ודין זה הוא גם אם בשעת הלקיטה מן הכרם כיוון הלוקט את הענבים לעשותם יין לצורך שימוש של שריית פשתן או כיבוס בגדים, שהוא שימוש שאין הנאתו וביעורו שוים [היין מתקלקל מיד כשמשרים בתוכו פשתן, וכן כאשר ניתן בו בגד], ומכח שימוש שכזה לא היה צריך לחול על היין קדושת שביעית, אך בכל אופן היא חלה עליו, היות וסתם יין עומד לשימוש של שתייה, שהנאתה וביעורה שוים, ומשעת יצירת הפרי הוא עומד לאכילה [ואין זה דומה לעלי גפנים העומדים מתחילת גידולם לשני השימושים].

ולדברי חכמים, יש לומר לצד ההפוך, שגם עציב דמשחן, אין מתחשבים בשימוש של האור, היות ובסתמן הם עומדים משעת גידולם להסקה, ולא להאיר. ולכן אין בעציב, אפילו בעציב דמשחן קדושת שביעית.

ורבי יוסי אומר: אין אומרים סתם פירות לאכילה הם עומדים כדי להפקיע מהם את האפשרות ליחדם לכביסה ולמשרה, אלא אם אירע שליקט את הענבים מהכרם כדי

לעשות מהם יין לצורך שריית פשתן או כיבוס בגדים, מוגדרים הפירות הללו כפירות שאין הנאתם וביעורן שוים, ואין בהם קדושת שביעית, ולפיו: **נותנין פירות שביעית לתוך המשרה ולתוך הכבוסה.**

ולפיו, הוא הדין עצים דמשחן, אם לקטם לצורך הדלקתם לאור, יש בהם קדושת שביעית כיון שלקטם לצורך שימוש שהנאתו וביעורו שוים.

ועתה מבארת הגמרא את טעם המחלוקת.

מאי טעמא דרבנן?

אמר קרא "לאכלה", ולא למשרה. "לאכלה" ולא לכבוסה.

ורבי יוסי אומר: אמר קרא "לכב", ומרבה הכתוב שפירות שביעית ניתנו לכל צרכיכם.

ורבנן נמי, הכתיב "לכב", שמשמע לכל צרכיכם?

ומבארת הגמרא: רבנן דורשים "לכב" דומיא ד"לאכלה", כמי שהנאתו וביעורו שוין. יצאו משרה וכבוסה, שהנאתן היא אחר ביעורן. כי היין מתקלקל מיד עם נתינת הפשתן או הבגד בתוכו, ואילו פעולת היין לגבי הפשתן או הבגד נעשית לאחר מכן.

ורבי יוסי נמי, הכתיב "לאכלה"?

אמר לך: ההוא "לאכלה" מיבעי ליה למדרש ממנו, כדתינא:

דתינא: "לאכלה" ולא למלוגמא [רפואה], על אף שהנאתה וביעורה שוים, ולפי הטעם שיבואר להלן.

אתה אומר שמיעוט הכתוב הוא "לאכלה" ולא למלוגמא, או אינו אלא "לאכלה" ולא לכבוסה.

כשהוא אומר "לכב" הרי כבוסה אמור להיתר. הא מה אני מקיים "לאכלה"? לאכלה ולא למלוגמא!

ומה ראית לרבות הכבוסה ולהוציא את המלוגמא?

מרבה אני את הכבוסה, ששזה ככל אדם, ומוציא אני את המלוגמא, שאינו שזה ככל אדם, אלא בחולה בלבד.

ומבארת הגמרא: כמאן אזלא הא דתינא: "לאכלה" ולא למלוגמא, "לאכלה" ולא לזילוף יין בבית לשם ריח, "לאכלה" ולא לעשות ממנה אפיקטוזין [רפואה משלשלת]?

כמאן, בהכרח כרבי יוסי. דאי כרבנן, איכא נמי משרה וכבוסה שהתמעטו.

שנינו במשנה: רבי יהודה אומר אם השבח כו':

(סימן סבן)

יתיב רב יוסף אחורי דרבי אבא, קמיה דרב הונא.

ויתיב רב הונא, וקאמר שתי הלכות: האחת, הלכה כרבי יהושע בן קרחה במחלוקתו עם חכמים [בענין שיבואר בגמרא להלן], והשנית, הלכה כרבי יהודה במשנתנו.

אהדרינהו רב יוסף לאפיה, טובב רב יוסף את ראשו לאחור ככעס, ואמר: בשלמא מה שאמר רב הונא הלכה כרבי יהושע בן

כך שנינו סתם משנה כדעת אחד החולקים, הלכה כסתם.

ומבאר עתה הגמרא כיצד נשנית המחלוקת הזאת כמחלוקת ואחר כך סתם:

מחלוקת — כאן, במסכת בבא קמא.

שהרי שנינו במשנתנו: לצבוע לו אדום וצבעו שחור, שחור וצבעו אדום, רבי מאיר אומר: נותן לו דמי צמרו. רבי יהודה אומר: אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה, ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח.

ואחר כך שנינו במשנה סתם, כדעת רבי יהודה, בבבא מציעא.

דתנן: א. כל המשנה — ידו על התחתונה.

ב. וכל החזור בו, ידו על התחתונה.

הרי שנינו שם כדעת רבי יהודה, שכל המשנה ידו על התחתונה!

ומסבירה עתה הגמרא את טעמו של רב הונא:

ורב הונא, אצטריך, הוצרך להשמיענו שהלכה כרבי יהודה, כי סלקא דעתך אמינא ש"אין סדר למשנה", ויתכן שהמשנה בבבא מציעא נשנתה תחילה, ואם כן, יתכן ש"סתם ואחר כך מחלוקת" היא, ובסתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם, שהרי כיון שחזר רבי לאחר מכן ושנה את המחלוקת, משמע שאין הלכה כסתם.

קרחא, שפיר אצטריך רב הונא להשמיענו זאת, כי סלקא דעתך אמינא שיש לפסוק שלא כמותו, היות וקיימא לן שבמחלוקת יחיד ורבים, הלכה כרבים, ולכן קא משמע לן רב הונא שבכל זאת כאן הלכה ביחיד.

ובמאמר מוסגר מבאר הגמרא: רבי יהושע בן קרחה — מאי היא?

דתניא: רבי יהושע בן קרחה אומר: ישראל שהלוח כסף לגוי, אם היה זה מלוח בשטר, אין נפרעין מהן סמוך לימי אידיהם [ימי חגותיהם של הגויים]. כי מלוח כזאת, שיש לישראל שטר על הגוי, הרי היא מעיקה על הגוי, כיון שאינו יכול להשתמט מלפורעה. וכאשר הוא פורע אותה, יש לו שמחה. ולכן, אם יגבה הישראל את חובו מהגוי לפני החגא, יש לחוש שהוא גורם בכך שיילך הגוי ביום החגא אל בית העבודת כוכבים, כדי להודות לעבודה זרה על שחרורו ממועקת החוב. אבל, אם היה זה מלוח על פה, שאינה מעיקה על הגוי, נפרעין מהן אפילו סמוך לימי אידיהם, מפני שהוא כמציל מידם. דהיינו, גביית חוב שאין עליו שטר מנכרי, הרי זה כמעשה הצלה גרידא ולא כגביית חוב, כי הנכרי אינו שמח בכך שזכה לפרוע עתה את החוב, כיון שהיתה לו יכולת לא לשלם את החוב כלל.

אלא זה שהוסיף ואמר רב הונא "הלכה כרבי יהודה" — למה לי להשמיענו זאת? והרי מחלוקת זאת, "מחלוקת ואחר כך סתם" היא, שתחילה היא נשנית כאן בתורת מחלוקת בין רבי יהודה ורבי מאיר, ולאחר מכן נשנית דעתו של רבי יהודה כמשנה סתם [וכפי שתבאר הגמרא מיד], וקיימא לן כלל להלכה, שבכל מקום שנינו מחלוקת, ואחר

ורב יוסף שהקפיד, סובר: **אי הכי**, שיתכן והמשנה בבבא מציעא נשנתה קודם, תיקשי על עצם הכלל הזה: **כל מחלוקת ואחר כך סתמא, נימא אין סדר למשנה, וסתם ואחר כך מחלוקת היא!** אלא בהכרח שיש סדר למשנה, ולכן הקשה שפשיטא לנו שהלכה כרבי יהודה, שהרי שנינו במסכת בבא מציעא סתם משנה כדעת רבי יהודה, אחר ששנינו כאן את המחלוקת שלו עם רבי מאיר.

ורב הונא סובר, **כי לא אמרינן "אין סדר למשנה"** [דהיינו, אלא יש סדר למשנה] **בחדא מסכתא**, ושם נאמר שהלכה כמחלוקת ואחר כך סתם.

אבל בתרי מסכתות, אמרינן "אין סדר למשנה", ולכן יתכן והמשנה במסכת בבא מציעא אכן נשנתה לפני המשנה כאן, ואין לנו כאן את הכלל של "מחלוקת ואחר כך סתם, הלכה כסתם".

ואילו רב יוסף סובר **שבולה**, כל המסכתות שבסדר נזיקין, **חדא מסכתא היא**. וקיים בהן הכלל שמחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם.

ואיבעית אימא, גם רב יוסף יכול לסבור שהמסכתות שבסדר נזיקין הן מסכתות נפרדות, וממילא אין להוכיח משתי מסכתות את הכלל של מחלוקת ואחר כך סתם, כי בשתי מסכתות אין סדר למשנה. וכעסו של רב יוסף על רב הונא היה **מושום דקתני לה לדעתו של רבי יהודה במשנה במסכת בבא מציעא לגבי "הלכתא פסיקתא"**, שמשמע שם שהתנא בא שם להשמיענו כמה הלכות פסוקות, כיון שהוא מונה שם שתי הלכות שונות, האחת, **כל המשנה ידו על התחתונה**. והשנית, **וכל החוזר בו ידו על התחתונה**, ולכן פשיטא הוא שהלכה כרבי יהודה.

תנו רבנן: הנותן מעות לשלוחו כדי ליקח לו קב-ב בהם חטין ולאחר שימכרם יתחלקו ברווחים.

ולקח מהם שעורים שלא מדעת המשלח.

או שנתן לו מעות לקנות בהם **שעורין**, ולקח מהם חטין.

תניא חדא כברייתא אחת שנינו: **אם פחתו**, השעורים שקנה הוזלו וערכן פחת, **פחתו לו** הרי ההפסד הוא לשליח, ⁽¹⁾ ובעל המעות

אלא הוצאת שהוציא בשיעור שבת, ואין הפסדו אלא בהוצאות שהוציא, אבל מה שנפסדו השעורים עצמם אם היה זה באונס אינו מפסיד.

וכן ישנו הברדל זה בפירוש הברייתות גם לפי רבי אלעזר, שהברייתא הראשונה קנה את השעורים לאכילה, ולכן שינוי קונה, הריהו מפסיד גם אם הפחת היה באונס, מה שאין כן כברייתא השניה, שקנה את השעורים לסחורה, ואינו שינוי, אין השליח מפסיד אלא בהוצאות כמבואר לעיל.

1. כתב הרשב"א, יש הברדל בדין זה דאם פחתו השליח מפסיד, בין שתי הברייתות. ולפי הברייתא הראשונה שהעמידה רבי יוחנן כדעת רבי מאיר ששינוי קונה, אפילו פחתו השעורים באונס, מפסיד השליח, שהרי השעורים שלו הם וברשותו פחתו. אבל הברייתא השניה שסוברת כרבי יהודה ששינוי אינו קונה, ומה שפחתו מפסיד השליח הטעם הוא משום ששינה מדעת המשלח, הרי דינו כאומן ששינה וצבע שחור במקום לצבוע אדום, שידו על התחתונה, ואין לו